מודים חכמים לר"א בכום של ברכה וכו'. קמי אהא דתנן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נ:) אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר"מ ועלה קאמר ר' יוסי בר' חנינא בגמ' דבכום של ברכה מודים וטעמא מפרש התם משום מצוה מן המובחר: **עד שיתן לתוכו מים.** קשה דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נא.) עשרה דברים נאמרו בכום של ברכה שטיפה חי מלא כו' אלמא משמע דכום של ברכה צריך שיהא חי ולא מזוג ומפרשים גדולי הרבותא דחי קאי אכום שיהא שלם ולא שבור דשייך מיתה בכלי כדאמר (ב"ק דף נד.) שבירתו זו מיתתו וכן משמע קצת דכל י' דברים הן בכום ולא ביין ורש"י פירש בברכות דחי דקאמר היינו שיתנו יין חי בכום שמברכים עליו ואח"כ מוחגין בו מים לאפוקי שלא יצמגנו בכום זה ויברך בכום אחר ור"ת מפרש דחי דהתם היינו מזוג ולא מזוג דה"ל מוקי בפרק בן סורר (סנהדרין דף ע: ושם) הא דקאמר רב אינו חייב עד שיאכל בשר וישתה יין חי במזוג ולא מזוג והא דמשמע בהמוציא יין (שבת דף עו: ושם) שמוחגין אותו עד רביעית דקאמר כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית אומר ר"ת דבברכת המזון מוסיף בו מים כדאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נא. ושם) ומוסיפין בברכת המזון ולא כמו שפי' שם רש"י דמוסיפין יין[מ]: **חמר** חיוריין מהו. פירש ר"ש דחיוריין היינו צורק ולא שמיע ליה ברייתא דלעיל דקתני צורק לא יביא ואם הביא כשר ולר"י נראה דשפיר שמיע ליה וחיוריין גרוע מצורק דחיוריין לכן יותר מדאי אבל צורק אינו אלא מבהיק ומתלבן קצת ודומה קצת לאדמומית ולכך אם הביא כשר: **ואם** ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו. וקשה לר"י דאמר אביי בחזקת שכן (ב"מ דף סד.) שרי ליה לאינש למיתן זוזי לחבריה אחבית יין ולמימר הכי אי יקרא אי זולא ברשותי ואי מקפה ברשותך והשתא מאי קמ"ל אביי מתני' היא הכא אם ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו אע"ג דאי יוקרא או זולא ברשותיה לוקח הוא וכן בקנקנים דמוכר אע"פ שאין ידוע שיינו מחמיץ ועוד דפריך ליה התם הא קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא מקשי ליה אמתני' דהכא וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ דהכא דהא אמר בברכות (דף ה:) רב הונא מקיפו ליה ד' מלה דני דחמרא אייקר אלא ואיזבן בדמי חמרא אלמא דהכל אחד ועוד קשה לר"י דמה רבית שייך שם הא אי תקפה הוי מקח טעות דאיגלאי מילתא שלא היה סופו להתקיים וי"ל דאביי אשמעינן דאפילו בחמרא דידעינן ביה שראוי להתקיים אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקף מחמת שום דבר מחמת חוס או מחמת טלטול או מחמת דשני בגרזא ולהכי דמי לרבית אבל הכא לא מיירי בראוי להתקיים ולכך מתחלה בשעת מכירה לא היה מקחו מקח דכשהחמיץ לבסוף איגלאי מילתא והוכיח סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים ולא מיחזי כרבית כללא[מ]: מבושם

דאמר רבא [א]סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ואלא למעוטי מפיה ומשוליה והא תני רבי חייא [ב]מפיה ומשוליה לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין כושי [ג]בורק הילימטון של מרתף של צמוקים והא [ד]תניא [ה]בכולן לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין קוסם מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע דתניא [ו]בכולן לא יביא ואם הביא פסול למעוטי מאי אי למעוטי קוסם פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי היא אי למעוטי מזוג [ז]עלויי עלייה [ח]דאמר רבי יוסי ברבי חנינא מודים חכמים לר"א בכום של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים אי למעוטי מגולה סכנה היא אי למעוטי של שמרים היכי דמי אי [ט]דרמא תלתא ואתא ארבעה חמרא מעליא הוא אי [י]דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא פלוגתא דרבנן ואחרים היא אלא [יא]למעוטי שריחו רע ואיבעית אימא לעולם למעוטי מגולה [יב]ואע"ג דעבדי במסננת [יג]כר' נחמיה אפילו הכי [יד]הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא חמר חווריין מהו [טו]אמר ליה [טז]אל תרא יין כי יתאדם: קנקנים בשרון וכו': [יז]תאנא פיטסות נאות ומגופרות:

מתני' [יח]המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו [יט]ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות ואם אמר לו יין מבושם

הכי גרסינן **ואמר רבא סוחט אדם כו'.** כלומר ואם תעלה על דעתך לדמויי קידוש לניסוך ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו האמר רבא סוחט אדם כו' אלמא דמקדשין עליו לכתחלה: **מפיה. של חבית: ומשוליה.** סמוך לשמרים כדתנן במנחות בפ' כל הקרבנות [פו:] אינו מביא מפיה מפני הקמחין ולא משוליה מפני השמרים: **כושי.** שחור: **בורק.** לבן ורע הוא. כמו ברק ברקאי (יומא דף כח.): **הלסטון.** יין מתוק וחלש מאד: **של מרתף.** כלומר סתם יין של מרתף אלא נדבק. ומשום דאיכא חביות קוסקות כדתנן במתני' [לעיל נג:] קאמרי' דלא יביא ומיהו אם הביא כשר ואע"ג דאמרי' בסמוך דיין קוסם פסול לנסכים ה"מ בודאי אבל הכא מי יימר דהוא קוסם: **למוקים.** פרכילי ענבים יבשים ועשה מהן יין: **יין קוסם.** הוא יין הנמכר בחנות ופסול הוא דלא הוי שכר ולא דאוי להיות שכר כיון מגתו דסופו מיהא להיות שכר: **מזוג.** אינו בכלל שכר. ובספרי[כ] דריש הכי ונסכו רביעית ההין מי אתה מנסך ולא המזוג: **ויין מגולה.** ואיכא למימר שמא שתה הימנו נחש: **או של שמרים.** תמד: **ושריחו רע.** מוסרח אבל יש בו טעם יין: **למעוטי מאי.** מהני פסולים דהך ברייתא אתא רב למעוטי אילימא למעוטי יין קוסם אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום הא בורא פרי הגפן מברכין ואמאי הא פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל היא לעיל (דף לו.) דלר' יוחנן חמרא הוא ואפי' לענין קידוש שפיר דמי דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין הוא הדין לגבי קידוש דלא שנא קידוש מבורא פרי הגפן אלא לענין מיאוס כדלקמן משום הקריבהו נא לפחתך ולר' יהושע בן לוי אלא הוא ואפי' בורא פרי הגפן אין מברכין כדאמרן לעיל ואי ס"ל כר' יוחנן הכי ה"ל למימר מברכין עליו בורא פרי הגפן ואנא אמינא דהוא הדין לקידוש ואי כרבי יהושע בן לוי ס"ל הכי ה"ל למימר אין מברכין עליו אלא שהכל: **עלויי עלייה.** לקידוש: **מודים חכמים לר"א.** דפליגי בניסוך ומכשרי במזוג. כן נראה בעיני ולא ידענא הקומץ היכא[ט]: **עד שיתן מים לתוכו:** דלא חשיב לשתיה אי אלא מזוג. ובגיונות שלהן מיירי דדרו על חד תלתא מים: **סכנה הוא.** ואפילו בלא קידוש אסור לשתותו: **ואי למעוטי תמד של שמרים פלוגתא דרבנן ואחרים.** וקיימא לן כרבנן דאפי' בורא פרי הגפן לא מברכינן: **אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבהו נא לפחתך.** משום מיאוס. ומיהו בפה"ג מברכים עליו דריחיה אחרא וטעמי' אחרא אלא שהסריח קצת משום דמונח בכלי מתוח והכי קאמר רב אין אומר קידוש היום אלא על היין נקי והגון שראוי לנסך אחמת נקיותו ע"ג המזבח ולא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר יינות שאין מנסכין ע"ג המזבח כגון יין קוסם ומזוג אלא הנהו יינות שמתוך שמאוסין פסולין לניסוך משום הקריבהו נא לפחתך דפסולין נמי לקידוש משום האי טעמא גופיה: **לעולם למעוטי מגולה.** ודקשיא לך סכנה הוא: **כגון דעבדיה במסננת.** דמותר לשתיה ואינטריך למימר דלקידוש פסול כרבי נחמיה דאמר אחא נחש נף ועומד במקומו ויש לו תקנה בסיגון במסכת סוכה בשילהי פרק רביעי: **הקריבהו נא.** גבי חולה כתיב. אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן: **חמר חיוריין מהו.** [כ]לנסכים. ויש מפרשים לקידוש ולא נהירא: **חמר חיוריין.** נראה בעיני דהיינו יין צורק דתניא לעיל לא יביא ואם הביא כשר ובריתא לא שמיע ליה: **אל תרא יין.** לשתותו: **כי יתאדם.** שמשכר יותר מדאי. אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב בהו: **קנקנים בשרון.** דתמרן [לעיל נג:] דמקבלין עשר לק' אינן שבורות ורעועות ממש דא"כ אפי' אחת לא מקבל אלא נאות כשאר קדירות שבשרון ומגופרות בגפרית והגפרית סותם את השכר ומחבבו קצת ויכולין להשתמש בהן קצת אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו י' לק'. ופירוש כתוב בספרים[ל] כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן האור ומלחכתן האור עם אותו גפרית ונראות מבושלות והן נאות: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל **הנא יפר על כן בכולן מחזיר אם השאר ונוטל אם הדמים ממנו.** ובריתא מלאתיה בתוספתא (פ"ו ה"ג) ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה. ולפנין מיהא לדון כן דהמותר על י' קוסמות ופוטסות יחזיר אבל העשר הגיעוהו דליכא למימר ערובי עריב כלגבי טעופתא [לעיל לד.] וליכא למימר נמי אפירי שפירי יהיב [שם] דטעמא דטריחא לא שייך הכא: **מתני' אינו חייב.** המוכר באחריותו דבשעת מכירה יין הוה: **ואם ידוע שיינו מחמיץ.** בכל שנה הרי זה מקח טעות כדמוקי לה בגמרא [לח.] כדאמר ליה למקפה דאי לא מ"ל למקפה למה יתחייב באחריותו הרי היה יכול לשתותו ולא חיבעי ליה לשהויי דהא אפי' אי רוצה לשהויי זגני אין הולכין בממון אחר הרוב וכל שכן השתא דפלגא לשתייה ופלגא לשתייה: מבושם

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז סמג עשין מ טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ב:

מח ב מיי' פ"ז מהל' איסורי מזבח הל' ו ופכ"ט מהל' שבת הל' יד סמג לאין שיט ועשין מ טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ג:

מט ג מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל"ט ופכ"ט מהל' שבת הלכה יד סמג שם טוש"ע שם הל הסי':

נ ד ה מיי' פ"ו מהל' מ"מ הלכה י ופכ"ט מהל' שבת הלכה יד יז וסמג שם טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ה:

נא ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יד טוש"ע שם סעיף ה:

נב ז ח מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה טו טוש"ע שם סעי' ז וסי' רד סעיף ה: נג ט י מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סי' ערב סעיף א:

נד כ טוש"ע שם ס"ד: נה ל מיי' פי"ח מהל' מכירה הלכה יד:

נו מ נ מיי' פי"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' רל סעיף ה:

רבינו גרשום

טובים: דאמר רב' סוחט וכו': מפיה. של אותה חופר' של מעל' אשקומ"א של יין: ומשולי'. השמרים שבתחתית החבית כבלמו"ן סימן הוא: (מפני) יין כושי. שהוא שחור: בורק. יין לבן: ליסטון. ירוק שהפיג טעמו ונפק מצורתו: של מרתף. אותו יין הנמכר בחנות שאינו כל כך יפה: של צמוקים. מן ענבים יבשים שעשו מהן צימוקין אם הביא כשר וא"כ אפי' לכתחלה מקדשין: ג"ב שק"ר סימן הוא יין קוסס שרע משל חנות כמו קוסס: למעוטי מאי. אין מברכין עליהן: אי למעוטי יין קוסס. הא פליגי רב יהודה ורב חסדא לעיל דפליגי בין הנמכר בחנות דהיינו יין קוסס אלא למעוטי מזוג דאין מקדשין אם מזגו עלי' קא מעליי' לי ואמאי אינו רשאי ח) לנסך על גבי המזבח: דאמר ר' יוסי מודים חכמים וכו' כדאמר במס' ברכות (דף נ:) אלא למעוטי מגולה. דאין מקדשין בלאו הכי נמי ידענא דאין מקדשין משום גלוי דסכנה: אלא למעוטי שמרים. דאין מקדשין פלוגתא דרבנן ואחרי' היא כדאמר' לעיל: אלא לעולם למעוטי מגולה דאין מברכין ודקא קשיא לך תיפוק ליה משום סכנה אע"ג דעבדי' במסננת כ) אוקיל דייר דליכא למיחש משום גלוי דהא סינוהו ונשאר הארס למעלה מן המסננת אפי' הכי אתי למעוטי דאין מברכין ואין מנסכין הואיל ונתגלה משום דכתיב הקריבהו נא לפחתך: חמר חיוריין מאד מהו. ראוי לנסך ולקדש אי לא: אמר ליה אל תרא יין כי יתאדם. מדשבחיה קרא ליין אדום ש"מ דהוא חזי והאי חיוריין לא חזי: (ומכר לו) מכר לו קנקנים בשרון. באותו מקום שהיו רגילין לעשות הקנקנים: עשר פיטסות למאה. ותנא שבורות. נאות ומגופרות כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן (עם) האור (ומהלכתן) [ומלחכתן] האור עם אותו הגפרית ונראות מבושלות והן נאות ונעשה השכר מגופף מאותו גפרית אבל שבורות ממש אין מקבל: **פיס'** המוכר יין לחבירו אינו חייב המוכר באחריות. אם ידוע שיינו רגיל להתמיץ הרי זה מקח טעות וחזור. מילתא דרב ושמואל דפליגי לעיל בחבית שהחמיצה קשיא לי וכי לא סבור להו הך מתני' אבל כך פירש המורה דאינהו לא סבור להו כמתני':

מסורת הש"ס

ח) וס"ל בודק שהוא קשה ובודק אם כל הגוף עדיין וכן בשאלתות פרש' יתרו סימן מד, ט) מנחות פו., י) ברכות נ:, יא) סוכה נ: [ב"ק קטו:], יב) [פנחס כח ז], יג) הג"ה בברכות פ' שלשה שאכלו דף נ: איתא הא דר' יוסי בר חנינא ומתניתין דהתם קאי בשילוי פרי, ובברכת יין מירי תופסי' יעקב ע"כ. יד) [כך כתב הערוך ערך פטס ע"ש], טו) [וע"ע תוס' ברכות נ: ד"ה מודיס], טז) [וע"ע תוס' ב"מ סד. ד"ה מי תקפה],

תורה אור השלם

ו) וכי תגשון עוד לזבח מנחה אין רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך אמר יי צבאות:
מלאכי א ח
2 אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים: משלי כג לא

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה חבר. לנבבים. עי' בנאלר שבע ריש תמיד ד"ה מיבעיא להו עליות ממש:

מוסף רש"י

במסננת. קולי"ר בלע"ז מסננת במסננין בה קונדיטון, כמו שפושין בעלי תנויות שתלוי כמין בכרה וכו אבנתא דיוקל יין ותמתיה כלי והקונדיטון מסתנן לתוכו (סוכה נ:) [ר: כלי עגל גבי כלי ווותנין הסמרים בתוך הכלים והוא בכבה והיין מסתנן מאליו (ב"ק קטו:).

ח) בס"ל אמאי אינו רשאי לקדש עליו. כ) אולי ל"ל דקיי"ל כר' נחמיה דליכא למיחש משום גלוי.

מבושם. שיתקיים כדרך המתקיימין: **עד העצרת.** אבל לא מן העצרת ואילך שמוס תקופת תמוז מקולקל אפי' יין מבושם: **וישן.** ואם מוכר לו יין ישן יתן לו משל אשתקד שנה המוקדמת לזו שאנו עומדים בה: **משל אלא שניס.** משנה דקודם אשתקד דהוו להו ג' שניס עם שנה שאנו עומדין בה:

גמ' לא שנו. דאינו מייב באחריותו: **אלא בקנקנים דלוקח.** שקבל הלוקח היין בחביותיו דאיכא למימר כליו גרמו. ומיהו סיפא דקתני ואם ידוע כו' הטם ליכא למימר כלי הלוקח גרמו דאגן דאגן שהיין רגיל בכך: **אבל בקנקנים דמוכר.** מני אמר ליה לוקח אפילו לזמן מרובה הא ממרך והא קנקנך דודאי יינך וכליך גרמו דסבירא ליה דמימות הכליר הוה יין מקולקל כבר אלא שאין ניכר הדבר עד שעת חימוץ כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) מעיקרא דממרא ממרא דאגן אלא ההוא שעתא הוא דמגחרי אנפשייהו ממרא. ולרב דאמר לעיל [לו.] כל שאשה ימים ברשות מוכר איכא לאוקומי מתני' בקנקנים דלוקח ואפילו תוך שאשה או בקנקנים של מוכר ולאחר שאשה והלכך מוכר פטור: **וכי קנקנים דמוכר** (א). למה יפסיד מוכר הא מני אמר ליה מוכר לאוקמא לא איבעי לך לשהויי. דאפילו לרב דאמר (לעיל דף לב.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הרי זה מקח טעות הני מילי משום דרובא לרדיא זבני אבל הכא רובא לאו לשהויי זבני ויפסיד לוקח: **דאמר ליה למקפה.** להסתפק מעט מעט לקדירות דהיינו לשהויי: **מאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקומי.** ריש דמתניתין בקנקנים דלוקח לאוד ולא בקנקנים דמוכר משום דמוקי למתני' בדא"ל למקפה דהמוכר יין סתם קתני ולא שנא קנקנים דלוקח ולא שנא קנקנים דמוכר קתני מתניתין דאין מוכר חייב באחריותו משום דלא איבעי ליה לשהויי מוקי לה בקנקנים דלוקח ולא דמוכר משום דמני א"ל הא ממרך והא קנקנך: **דרב חייא בר יוסף.** דאיהו מוקי לה נמי בקנקנים דמוכר ואע"ג דא"ל למקפה כדמוכח סיפא אפי' הכי מוכר פטור דלא מני אמר ליה הא ממרך והא קנקנך דלאו קנקנים דמוכר גרמו אלא מזלא דלוקח שהוא בעליו של יין גרים: **שנאמר ואף כי היין בוגד.** באדם למה משום דגבר יהיר וגו' גאותו של אדם שמגיע דעתו בדבר שאין בו גורם שהיין בוגד בו דסבורין שהוא יין ונמצא חומץ מדה כנגד מדה. ומיהו סיפא כיון דאמר ליה למקפה ולא מני אמר ליה לא איבעי לך לשהויי ולא מני למימר ליה מזלך גרם מאחר שהדבר ידוע שיינו מחמיץ הלכך חייב מוכר: **אלינגי ביתיה.** אשתו: **לא מיקבל.** שמנאה אותו: **כל המסגלה בעלים של תלמידי חכמים.** דעביד כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף מ:) טלית של תלמידי חכמים כילד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח ונציעותא ימירתא הוא וגסות הוא למי שאינו תלמיד חכם: **אי מאן דמוכין ליה חביתא דחמרא לחנווני וכו'.** מוסר חבית שלו לחנווני כדי למכור את היין בחנותו ושתכר החנווני קצת ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנווני מן הלוקחין ומחמרא ברשותא דמריה קאי ואין החנווני אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו. והלכך אם החמיץ אפלגא או אחילתא דבנא קודם שמכר כולו: **דינא הוא דמקבל.** בעל הבית כל ההפסד וכגון שלא פשע שליח דהיינו חנווני מידי בשליחותו כדמפרש ואזיל. ואף כי היין בוגד ליכא למימר גבי חנווני דהא אין לו חלק בו וגם לא הקנקן שלו הוא ואכתי ברשות מריה קמא איתיה: **ולא אמרן.** דהפסיד בעל הבית: **אלא דלא שני.** לוקח בברזא לעשות נקב אחר בחבית אבל שני איכא למימר דהוא גריס: **דלא מטא יומא דשוקא.** ולא נתעצל חנווני במכירתו: **אי מאן דקביל חמרא מחבריה.** למחצית שכר והקנקנים דמוכר והוא קיבלו בדמים בשער של עכשיו בעיר האחת והריוח יחלוקו. וכל מקבלי ממון למחצית שכר הוו מפקיד ונפקד קרובים לשכר וקרובים להפסד והרי הוא באחריות שניהם להפסד כמו לשכר כדאמרן (ב"מ דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואם הוקיר או הוזל או נגנב או נאבד לשניהם נאבד והוזל. אבל אמר לו בעל היין למקבל אפי' אם הוקיר לא יהא לך רשות למכרו בכאן אלא זיל ואמטייה לאלמלא אחרת אפרוותא דוזל שפט שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר וקודם שהגיע לשם זל היין בכל המקומות ופיתח מכדי דמיים שקיבלו: **דינא הוא דמקבל.** בעל היין את כל הזול דכיון דאפילו אם הוקיר מיד לא היה לו רשות למכרו עד שמגיע לפרוותא דוזל שפט לענין זולא נמי ברשותא דבעל היין קאי. ומיהו לגבי גניבה ואבידה ברשותיה דמקבל נמי קאי וכן אם נעשה חומץ כדלקמן שהרי באחריותו הוא וקרינא ביה אף כי היין בוגד דמזלא דתרוייהו גריס שבאחריות שניהן הוא עומד ושניהן בעליו של יין: **ופשע דלא אמטייה** לא גרסינן: **הוה חלא.** מקמיה דאמטייה לתתם מאי מי מקבל בעל היין כל ההפסד דהא אפילו גבי מכירה גמורה מקבל משום דא"ל לוקח הא ממרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה דלא מני אמר ליה מוכר לא איבעי לך לשהויי וכל שכן הכא דלא מכר לגמרי וגם אמר ליה זיל אמטייה אפרוותא דוזל שפט שלוה להשהותו דמני אמר ליה מקבל הא ממרך והא קנקנך כו' יוסי בר' חנינא או דלמא לא מקבל כל ההפסד אלא פלגא דמני אמר ליה מזלך נמי גרם שבאחריות שניהן עומד והיין בוגד קרינא ביה כרב חייא בר יוסף: **חלא לא.** כלומר לא מקבל בעל היין כל ההפסד ואע"ג דכמאן דא"ל למקפה דמי ואיכבי לשהויי משום דמזל שני הבעלים גורם: **ודלא כר' יוסי בר' חנינא.** דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר סבירא ליה דאמר ליה לוקח הא ממרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה והכא נמי כיון דא"ל זיל אמטייה כו' הרי זה לו להשהותו. ונראה בעיני דלית הלכתא כר' יוסי בר' חנינא אלא כרב חייא בר יוסף דמזלא דגברא גריס אלא אם כן ידוע שיינו מחמיץ ודאמר ליה למקפה דהא שמואל קאי כוותיה ואמרן לעיל [לו:] עבד רב יוסף עובדא באמרא כוותיה דשמואל:

תנא

מסורת הש"ס

(א) סוטה דף מז:, ב) [עי' ב"מ עג: ותוס' שם ד"ה אפרוותא ושם מובא דגרסי הכא דוזלשפט], ג) [צ"ל רשב"ם],

תורה אור השלם

1 וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא יִנְוֶה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ וְהוּא כַּמָּוֶת וְלֹא יִשְׂבָּע וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל הָעַמִּים: חבקוק ב ה

2 נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ נִהַלְתָּ בְעֻזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ: שמות טו יג

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וכי קנקנים למוכר מאי הוה למה:

א) מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד העצרת ב) וישן משל אשתקד ג) ומיושן משל ג' שנים: **גמ'** אמר ר' יוסי בר' חנינא ד) לא שנו אלא בקנקנים דלוקח ה) אבל בקנקנים דמוכר אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וכי קנקנין דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא ו) דאמר ליה למקפה ומאי דוחקיה דר' יוסי בר' חנינא לאוקמא למתניתין בקנקנין דלוקח ודאמר ליה למקפה לוקמא בקנקנין דמוכר ודלא אמר ליה למקפה אמר רבא מתניתין קשיתיה דקתני אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות ז) אמאי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה שמע מינה ופליגא דרב חייא בר יוסף דאמר רב חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרים שנא' ח) ואף כי היין בוגד גבר יהיר וגו' ט) אמר רב מרי האי מאן דיהיר אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל שנא' י) גבר יהיר ולא ינוה מאי ולא ינוה בנוה שלו א"ר יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית של ת"ח ואינו ת"ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כתיב הכא ולא ינוה וכתיב התם יא) אל נוה קדשך אמר רבא יב) האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנואה אדעתא לסבוייה ותקיף אפלגא או אתילתא דינא הוא דמקבל לה מיניה יג) ולא אמרן אלא דלא שני בברזא אבל שני בברזא לא ולא אמרן אלא דלא ממטא יומא דשוקא אבל ממטא יומא דשוקא לא ואמר רבא יד) האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוותא טו) דוזל שפט ואדמטי התם זל דינא הוא דמקבל ליה איבעיא להו הוה חלא מאי אמר ליה רב הלל לרב אשי כי הואן בי רב כהנא אמר לן חלא לא ודלא כר' יוסי בר' חנינא ואיכא דאמרי לאפילו חלא נמי מקבל כמאן כר' יוסי בר' חנינא: ישן משל אשתקד כו':

תאנא

מתניתין ולימא ליה קנקנך גרים ולרב חייא בר יוסף לימא ליה מזלך גרם ויש לומר דודאי אם נמצא חומץ מני אמר ליה הכי אבל הכא לא איירי בהכי אלא אשמועינן דצריך ליתן לו יין הראוי להתקיים עד העצרת:

האי מאי דזבין חביתא דחמרא אדעתא לסבוייה. פי' ג)(רש"י) דאין החנווני אלא שליח בעלמא ואין נראה לר"י דאם כן לא הוה ליה למימר זבין ועוד דאם כן מגופה מילתא דרבא לא שמעינן שום חידוש דהא דקאמר לא אמרן אין נראה שיהא זה מדברי רבא אלא גמרא דקאמר ליה ונראה לו לפרש דמיירי דזבין מכר גמור ואדעתא דהכי זבנה שימכרנו בחנות ומי לא"ל למקפה דבעי שיתקיים כדי מקפה והכי נמי בעינא שיתקיים כדי סיבוייה ומיהו קשה לגירסת דאמר בסמוך מעובדא דקביל ממרא מחבריה אדעתא דממטאה אפרוותא דוזל שפט אלא לא כרב חייא בר יוסף השתא התם אלא זבניה לגמרי מני אמר ליה מזלך גרם כ"ש הכא דהוי מכר גמור וי"ל דההיא לישנא מוקי הך מילתי' דרבא בידוע שיינו ממחיץ ואפי' הכי דוקא אדעתא דסבוייה הא לאו הכי מני א"ל לא איבעי ליה לשהויי: רבי

עין משפט נר מצוה

נז א ב ג מי' פי"ז מהל' מכירה הלכה ו סמג לאוין קנ טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף י:

נח ד מי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:

נט ה ו ז מי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ס ח ט י מי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף מ:

סא כ ל מי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

רבינו גרשום

לא שנו. דאין המוכר באחריות היינו כשדרכו בקנקן דלוקח. אבל אם עדיין בכליו דמוכר לימא ליה לוקח הא חמרך: אפי' כי איתיה בקנקנים דמוכר אמאי מצי למימר ליה לוקח הא חמרך הא קנקנך לימא ליה המוכר לא איבעי לך לשהוייה ברשותך אלא היה לך ליקחנו ולמכור לאלתר משום דכל שעתא מחמיץ ואמאי מצי לוקח למימר לי' הא חמרא כו': הכא במאי עסקינן דאמר לי' לוקח למקפה. בעינא ולא לזבוני דהשתא לא מצי למימר ליה לא איבעי לך לשהוייה: ומקשי' מאי דוחקיה דר' יוסי לאוקמי כו' לוקמי' בקנקנים דמוכר ודלא אמר לו למקפה ולימא הכי לא שנו דאינו חייב באחריותו אלא בקנקן דמוכר הואיל דלא א"ל למקפה דמצי למימר ליה [לא] איבעי לך לשהוייה: אמר רבא משום הכי אוקמוה למתני' הכי בקנקנים דלוקח וכו' משום דסיפא דמתני' כו': אלא ש"מ. דמשום הכי לא מצי למימר הכי דאמר הלוקח למקפה קא בעינא ליה והיכא דמפרש לסיפא מפרשי' נמי רישא. והא דקתני ר' יוסי ב"ר חנינא דבקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וחייב המוכר באחריות פליגא דר' חייא: אף כי היין בוגד. לו לאדם שמתיהר ואינו מתנאה בשום טובה ומחמיץ היין לו הואיל ו) דלקחן אינו חייב באחריותו: בנוה שלו. בביתו: כל המתגאה. בטלית של ת"ח לא בטלית ממש קאמר משום שהכל חייבין בציצית אלא שכורך בסודר על ראשו כעין שהיו רגילין לעשות תלמידי חכמים וסודר אסור לפרוש כי אם לת"ח וקרא שמו סודר על שמו [של] ת"ח כדתני' סוד ה' ליראיו: לא ינוה ולא יבא לנוה קדשו: אדעתא לסבוייה. שקנאה על דעת למוכרה בביתו על יד על יד ותקף החביתא שהחמיצ' קודם מכירת' למחצית או לשלישית דינא הוא דמקבל ליה המוכר: דלא שני בבירורייהו. שלא עשאה סמוך לשמרים: אבל אי מצי לזבונה מקמי הכי ולא זבנה בודאי באחריות' החמיצה ולא מקבל: לפרוותא דוזלשפט. לאותו מקום שהיין ביוקר וזל מכרי שוויין שהיה נמכר בזול ששפט כשעה שקיבלה דינא הוא דמקבל לה מיניה דמשום דאההיא דעתא קיבל מניה דאי זבין זבין ואי לא ליהדרה ליה: איבעיא להו הוה חלא. ברשות חנווני: מאי. מקבל או לא מקבל: ואמר לי'. דלא מקבל ליה כדר' חייא ב"ר יוסף דאמר לעיל חמרא מזלא דגברא גרים והחנווני גורם ולא מקבל ודלא כר' יוסי ב"ר חנינא דאמר לעיל אבל בקנקנים דמוכר לימא ליה הא חמרך הא קנקנך והא חמרא בחביתא דמוכר החמיץ: ואיכא דאמר וכו'

כמאן כר' יוסי ב"ר חנינא. דאמר בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך והא חמרא איתיה בקנקנים דמוכר ומקבל הואיל שהחמיץ בכליו: אם אמר לו יין מבושם. יין מובחר וטוב אני מוכר לך חייב להעמיד לו יין יפה וטוב שיכול להעמיד לו עד עצרת

ו) אולי צ"ל הואיל וכן אינו וכו'.

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא כו'. נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין אין משוב בית אלא"כ יש לו שם על שמונה ה"נ לענין חלוקת אחים לו שותפין דהא דאמרת אי איכא ד' אמות לזה וד' אמות לזה חולקין מוקמינן בפ"ק דסוכה (דף ג: ע"ש וכן לעיל יא.) בתלר המתחלקת לפי פחתיה: **כי** קחשיב משפת כרובים ולמעלה.

בפירוש מקרא פרש"י דתקרה דעליית היכל היתה גבוהה משל קדשי הקדשים עשר אמות ד) ולא עיין כאן: מתקיף

תאנא [א]ומיישן והולך עד החג: **מתני'** [ב]המוכר מקום לחבירו (ג) וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי ר' עקיבא רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא זו [ג]הרוצה לעשות רפת בקר בונה ד' אמות על שש בית קטן שש על ח' [ד]גדול ח' על עשר [ה]טרקלין י' על י' [ו]רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רבן שמעון בן גמליאל אומר כבנין ההיכל: **גמ'** למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו מלתא אגב אורחיה קמ"ל [ז]דלא דרכא דחתנא למידר בי חמוה כדכתיב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין [ח]חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן אורח מכנים אורח וקל מאורח משיב דבר בטרם ישמע שנאמר [ט]משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות כו': רפת בקר מאן קתני לה איכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה ואיכא דאמר ר"ע קתני לה וה"ק אע"פ שרפת בקר היא פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר ואיכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה וה"ק שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע אמות על שש: טרקלין י' על י': מאי טרקלין (י) קובתא בי וורדי תאני [יא]וקנתיר שתים עשרה על י"ב מאי קנתיר [יב]תרבץ אפדני: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל: ראיה לדבר מאן קתני לה איכא דאמר רשב"ג קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין אמר רשב"ג הכל כבנין היכל ואיכא דאמר ת"ק קתני לה ורשב"ג אתמוהי קא מתמה והכי קאמר ליה [לת"ק] ראיה מנין מבנין היכל אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי תניא אחרים אומרים רומו כקורותיו ולימא רומו כרחבו איבעית אימא [יג]ביתא מעילאי רווח ואיבעית אימא משום דאיכא בי כווי רבי חנינא נפק לקרייתא רמו ליה קראי אהדדי כתיב [2]והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב [3]ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו אמר להו כי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה מאי קמ"ל הא

מקולהו קאי והיינו בית חתנות שהוא ארכו (ג) ד' על ו' רומו ה' דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו בבית קטן שבע ותשע בבית גדול ועשר בטרקלין: **כבנין ההיכל.** ההיכל על פני הדביר היה ארכו מ' ורחבו עשרים ורומו שלשים דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו: **גמ'** הכי גרסינן **ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחיה קמ"ל.** מדלא תנא בית אלמנות לבנו ולא תנא נמי בית חתנות לבתו משמיהו יש לומר דלאו דרכא דחתנא כו' וכבר פרישית לה במתניתין: **כי חמוה.** כדאמרי' בפסחים (דף קיג.) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון אמרי לה משום חשד ואמרי לה משום ממון ואיתא להא ואיתא להא. ומיהו הוא הדין לכל המתנים אלא שמן הראשון צריך ליזהר חמיו יותר: **קל מסובין.** לאו דוקא אלא דבר גרוע ולהכי נקט סובין ולא נולה דפסולת הוא: **אורח מכנים אורח.** דיו אם מהנה לו בעל הבית: **הרוצה לעשות רפת בקר כו'** מאן קתני לה: **שהרוצה לעשות כו'.** ופירוש לדבריו הוא אומר דקאמר רפת בקר היא זו שהרי הרוצה לעשות כו' אבל לר' עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך ובתרתי פליגי ר' ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר ושיעוריה דר' עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר ודרבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות: **איכא דאמרי רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה.** לרבי ישמעאל דקאמרת רפת בקר היא זו אין הכי נמי דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה דאע"פ שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' על ו' פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על ו' כרפת בקר: **קובתא.** כעין קובה של זונות. ונראה לי שעשוי תלונות כעין קובה: **בי וורדי.** נותנין שם וורדין לנוי להתפכל בהן: **קנתר.** אם התנה לעשות לחבירו קנתר: **תרבץ אפדני.** חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהם. ועל שם שמרבצין אותו תמיד במים להשביב האבק קרי ליה תרבץ: **ראיה לדבר מאן קתני לה.** דאילו הוה תני במתניתין רשב"ג אומר ראיה לדבר כבנין היכל הוה פשיטא דרשב"ג קתני לה אבל השתא דמיתני מקמי מילתיה דרשב"ג הלכך מספקא לן אי רשב"ג קאמר לה הואיל ומסיים אותו הדבור או תנא קמא קאמר לה לההוא חצי דבור ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלוגי מדקאמר כבנין היכל ולא קאמר מבנין ההיכל: **איכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין.** פירש רשב"ג הכל כבנין ההיכל: **תנא קמא קתני לה.** והכי קאמר תנא קמא וראיה יש לדבר וקפץ רשב"ג והפסיק את דבריו ואתמוהי קא מתמה כבנין ההיכל אתה רואה לעשות שאר בניין בתמיה אין לך להשוותן יותר דכיון דבהיכל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו בשאר בניין דלא חשיבי אין צריך להגביה כל כך: **כמלא קורויהו.** כאורך קורותיו שהן נתונין ברחבו של בית: הכי גרסינן **ולימא רומו כרחבו.** דהיינו הך: **מעילאי רווח.** שבתיהם של חומות אבנים היו והחומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקצרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה: **כי כווי.** החלונות מקום כניסת הקורות בתוך החומה: **רמו ליה.** בני העיירות קראי אהדדי: **כתיב ששים אמה ארכו.** מן המזרח למערב מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים דהיינו ארבעים אמה דאורך היכל ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים ושלשים אמה קומתו ונמצא שגם בית קדשי הקדשים רומו שלשים אמה: **וכתיב.** בפסוק אחר ועשרים אמה קומתו דכתיב ולפני הדביר עשרים כלומר לפנים ממחיצת בית קדשי הקדשים והיא אמה טרקסין שקרויה דביר עשרים אמה אורך מן המזרח למערב ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום ועשרים אמה קומתו: **כי קתני.** עשרים דקומת בית קדשי הקדשים משפת כרובים ולמעלה קתני שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע אחד מימין הארון אצל כותל מערבי ואחד משמאלו (ו)ורומו עשר דכתיב בהדיא במלכים [מ"א ו] וכנפיהן פרושות מקיר לקיר כנף האחת נוגע בקיר לפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי נמצא מרחבי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג ואותן של משה על גבי הכפורת היו: **ומאי קא משמע לן.** למה לי דקתני קרא כי הא גוונא משפת כרובים ולמעלה לימא שלשים אמה קומתו:

ומשני

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פי"ז מהל' ממירה הל"ו סמג לאוין קמ טוש"ע מ"מ סי' לל סעיף י:

סג ב ג ד ה ו מיי' שם פכ"א הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ריד סעיף יג:

סד ז ח מיי' פכ"א מהל' חיסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קנו:

סה ט י מיי' פכ"א מהל' ממירה הל"ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ריד סעיף יג:

רבינו גרשום

בלא חומץ ואם התנה לו למכור יין שלו צריך שיהא מאשתקד ותנא ושצריך שיוכל לעמוד ומתיישן והולך עד החג: **פים'** וכן המקבל מעות מחבירו לבנות לו בית חתנות לבנו או בית ארמלות לבתו. שאם נתאלמנה בתו וחזרה לבית אביה ורצה האב לבנות לה בית לבד: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ולמה לי למיתני בית ארמלות: דלא דרכיה דחתנא למידר בבית חמוה. דכיון שלבו גס בחמותו אתי לקלקול. אבל מהשתא כשנתארמלה שבה אל בית אביה מכלל דעד האידנא לא הוות קימא להתם: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זאת. הואיל דקטנה היא כל כך: והרוצה לעשות וכו' רפת בקר דמתני' מאן קתני לה. ר' ישמעאל או ר"ע: איכא דאמר ר' עקיבא קתני לה והכי קתני. במתני' בונה ד' אמות על שש דברי ר' עקיבא שהרוצה לעשות רפת בקר וכו'. שפעמים שאדם עושה דירתו קטנה כרפת בקר: מאי טרקלין קובתא בי וורדי. כגון שפורסין אהלים ועגול הוא למעלה כקובה ומוקף הוא מכל דפניו ופורסין שושנים לשם כדי שיהא ריחם נודף ושוכבין בתוכן שרים: תרבץ אפדני. גינת ביתן שאחורי אפדנם: טרקלין י' על י'. מאורך ומרוחב: רומו כחצי ארכו. אלו ה' אמות וכחצי רחבו. ה' אמות אחורות דהיינו י' אמות בקומתו: ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל. שהבית שבנה שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו צא מהן עשרים אמה של פני הדביר באורך נשתיירו מ' אמות מאורך הבית והיינו ההיכל שהיה מ' אמה ארכו ועשרים רחבו. טול חצי ארכו של היכל דהיינו כ' אמה ומן רחבו חצי דהיינו עשרה אמות הרי כאן ל' אמות וכן הוא קומתו של היכל: ואיכא דאמר מיפלג פליג ואתמוהי קא מתמה והכי קאמר אטו כולי עלמא כבנין היכל קעבדי. רומו כקורותיו. של בית שמחזיקין התקרה

מסורת הש"ס

(א) לעיל ז:, ב) [לקמן נט.], ג) [ל"ל ורומן], ד) [עי' תוס' סוכה ה: ד"ה בשלש וכתי' יומא נב. ד"ה ועשרים מבואר ביומא].

תורה אור השלם

1 משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה:
משלי יח יג

2 והבית אשר בנה המלך שלמה לה׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו:
מלכים א ו ב

3 ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפהו זהב סגור ויצף מזבח ארז: מלכים א ו כ

הגהות הב"ח

(ה) במשנה המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו וכן המקבל מחבירו לעשות לו: (ב) גמרא מאי טרקלין. ל"ג עיין בערוך ערך טרקלין: (ג) רש"ם ד"ה רומו וכו' שהוא מרבע שש על רוחב ד' רומו ה':

מוסף רש"י

בבנין ההיכל. שהיה ארכו לרבעים ורוחבו עשרים וגבהו שלשים (לעיל ו:). לקרייתא. לכפרים לראות בתבואות (פסחים ג:).

רבינו גרשום (המשך)

ומשימין אותן ברוחב הבית: ומקשינן הואיל שקורות ברחביהן עומדין ליתני כרחבו: איבעית אימא. אי קתני כרחבו של בית שיעורי' זוטר טפי משום דכל ביתא מעילאי רווח לפי כי ביסוד הבית עושין הכותל עבה ומקצרין הכותל כשהוא עולה והבנין רווח מאליו ולפיכך צריך לומר רומו כקורותיו שיהא רומו כאותה הרווחת הבנין של מעלה לא כאותו של מטה לפי כי הבנין מתקצר מלמטה: ואיבעית אימא. משום הכי קתני רומו כקורותיו משום דאיכא בי כווי דכל אורך הקורה עם אותו שנכנס מן הקורה בכתלים מיכן ומיכן וכי האי שיעור צריך שיהא גבהות רומו דאי קתני כרחבו הוי משמע בלא עובי הכתלים: ול' אמה קומתו וכתוב אחר אומר מן הדביר עשרים אמה קומתו. דאי הוה הבנין גרוע כלום מן אורך ורוחב מן הקומה נמי הוה נגרע. משפת כרובים שהיו פורשים בדביר קא חשיב דמשפת גופייהו ולמעלה לא הוי אלא עשרים באמה לחוד

ומשני **הא קא משמע לן למטה כלמעלה.** דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן כמו העשרים שלמעלה מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר כך גם העשר וגוף הכרובים בנס היו עומדין כדלקמן ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנס היה עומד וכנפי הכרובים שהן באויר לא חייבי להא למטה דילהו ולמעלה דילהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל לפויי לכותל דרומי והכי משמע קרא ועשרים אמה קומתו כלומר כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום העשר כמו הכ': **ארון שעשה משה.** כשניתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה שהוא כ' על כ' יש לו עשר אמות רוחב לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו הרי עשרים בלא ארון ולפנינו כ' על הדביר: **כרובים.** דשלמה: **בנס היו עומדין.** גופן: **כנף הכרוב האחד.** כנף האחד של כרוב וה' אמות כנף השני של אותו כרוב ולאו בכרוב שני קמיירי דהא כתיב בתרי' ועשר באמה הכרוב השני וגו'. ועשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו מהכא לא מפקינן דבנס היה הגוף עומד בין שני הכנפים שמקצה האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר אמות וא"כ הגוף שבינתיים היכן לא יתכן לומר דמהכא נפקא ליה דא"כ מאי האי דקפריך לקמן ולשמא ביתא מעילאי רווח וקושיות אחרות אלא שייכי הכא כלל אלא קרא הכי משמע ליה אם באת לחבר שני כנפי הכרוב זה בצד זה תמצא מקצות כנפיו עד קצות כנפיו עשר אמות ומיהו טפי מי' אמות הוו שהרי רוחב הגוף בין ב' הכנפים אלא מהכא (ב) פרכינן שרוחב בית קדשי הקדשים מלפון לדרום לא הי' אלא כ' אמה וב' הכרובי' היו כנפיהם כ' לצד הגופים כדכתיב ששני הכנפים היו י' אמות וכתי' ויפרשו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף[1] וא"כ אינהו גופייהו דכרובים היכא הוו קיימי. קס"ד שהכנפים בכרוב כידי האדם אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל והגוף ביניתים: **מתקיף לה אביי.** מי יימר דבנס היו עומדים דלמא גופן של כרובים בולטין ויוצאין מתחת כתרנגולים כולו תחת כנפיו ולא ביניתים שאין הרחקה והפרש בין הכנפים אלא מקודרים והגוף יוצא מתחת הכנפים ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב. וכן כל הנך קושיות דמקשו הנך אמוראי ואזלי אגוף הכרובים קיימי בר מהנך בתרתי דגרם בהו ידייהו בהדיא ברב פפא ורב אשי כייפי ידייהו ומשלחפי ידייהו: **ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי.** הכרובים שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל והשני עומד מצד הארון מזה משוך רחוק מן הכותל קצת ונמצאת כנף האחד נוגעת אחרי כנף חבירו בין הכנף ולכותל נמצאו קצת כנף הכרוב המשוך מן הכותל לפני קצת כנף הכרוב הסמוך לכותל כשיעור עודי רוחב הגופין ואע"ג דלא הוו בולטין כתרנגולין מינהו אפ"ה לא תקשי מידי: **מתקיף לה רב אחא בר יעקב.** נהי נמי דלאו בולטין כתרנגולים מינהו וגם זה כנגד זה קיימי אפי' הכי לא תקשי מידי דדלמא באלכסונא היו עומדים הכרובים באלכסון הבית היו עומדים זה כנגד זה קיימי אלא ש"מ בנס הוה עומדין: דלמא בולטין. היו גופן של כרובין כתרנגולין שבכנפיהן נוגעין מאחורי גביהן אחת אל אחת ובגופן של כרובים היו בולטין כתרנגולין מלמטה ומהא ליכא למישמע מיני' דבנס היו עומדין: דלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי. כלומר פניהם איש אל אחיו אבל זה [שלא] בצד זה שכנפיו של א' היו למעלה מכנפי חבירו כדי שיהא מקום לגופין: דלמא באלכסונא הוו קיימי. שאחד מנמיך כנפיו שבצד כוחל זה למטה והשני מגביה כנפיו שבצד כוחל השני למעלה לצד התקרה שעכשיו יכולין לעמוד יפה בלא נס שבאלכסון הכותל יש בו יותר מברחבו: ודלמא ביתא מעילאי רווח. שהיה הבית במקום הכרובים מרויח יותר ממה שהוא מלמטה שמלמטה היה רחבו כ' אמה ומלמעלה [היה יותר] כשיעור שהיו הגופין עומדין ולא בנס: ודלמא מיכף הוו כייפי. כנפיהן סמוך לכותל הדביר שהיו כנפיהן כ' אמה וכסיום הכנפים היו כופפין הכנפים כשיעור העמדת הגוף דכשיעור כפיפת כנפים יכולין לעמוד הגופים אעפ"כ כנפיהן מחזיקות כ' ולא בנס היו עומדין: ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידיהן. כנפיהן שבאמצע היה כנף זה יוצא לפני כנף של זה והיו קצת הכנפים זה כנגד זה משוכין זה לפני כנף של זה כשיעור שהיו הגופין יכולין לעמוד ולא בנס היו עומדין אלא ליכא למישמע מינה אם היו עומדין בנס אם לאו: בזמן שעושין רצונו של מקום. היו פניו זה אל זה פניהם איש [אל אחיו]. כלומר כשהקב"ה מתאהב על ידן אוהבם כאח: המצדדי אצדודי. שהיו פונים זה לזה ולא כל כך כי אם כתלמיד הנפטר מרבו שחוזר לאחוריו ומסתכל ולא מסתכלו כל כך: מעשה צעצועים כמו צאצאים (ישעיה נב) כלומר שרומין פניהן לנערים שלהבי נקרא שמו כרוב כלומר כרביא כילד: **אים** מי שיש לו בור לפנים (כרו'. כגון שהיו שותפין או יורשין שחלקו ונטל אחד הבור והאחד הבית אין לו רשות לבעל הבור ליכנס לביתו בכל שעה שורצה אלא נכנס ורוצה בים בשעה וכו'. אלא ממלא. כליו מן הבור ומשקה אותה מבחוץ: אלא בעל הבית למה ליה. פותחת לבורו של זה כלומר למה צריך ליה: אמר ר' אלעזר משום חשדא ומשום

הא קא משמע לן למטה כלמעלה מה למעלה אין משמש כלום אף למטה אין משמש כלום מסייע ליה לר' לוי [6]דאמר ר' לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון [7]וכרובים אינו מן המדה תניא נמי הכי [8]ארון שעשה משה יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח אמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנס הן עומדין שנאמר [1]וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו הוו קיימי אלא שמע מינה בנס הן עומדין מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין הוו קיימי מתקיף לה רבא ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא באלכסונא הוו קיימי מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ודלמא [9]ביתא מעילאי רווח מתקיף לה רב פפא ודלמא מיכף הוו כייפי ידייהו מתקיף לה רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי (6) כיצד הן עומדין רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית ולמ"ד [10]פניהם איש אל אחיו הא כתיב [2]ופניהם לבית לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ולמ"ד ופניהם לבית הא כתיב [3]ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי דתניא אונקלוס הגר אמר כרובים [4]מעשה צעצועים הן ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו: **מתני' [11]מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: **גמ'** פותחת להיכא אמר ר' יוחנן [2]שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעל הבית למה ליה א"ר אלעזר משום**מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין.** ואם תאמר אכמי בנס היו עומדים דעשרים ריקי ימיד וי"ל מ"מ פריך אכי שהגוף לא היה עומד בנס: **דמצדדי אצדודי.** לא ה"מ למימר כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום:

נותן

כנפיו ועד קצות כנפיו גופייהו היכא הוו קיימי אלא שמע מינה בנס הן עומדין מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין הוו קיימי מתקיף לה רבא ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא באלכסונא הוו קיימי מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ודלמא [9]ביתא מעילאי רווח מתקיף לה רב פפא ודלמא מיכף הוו כייפי ידייהו מתקיף לה רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי (6) כיצד הן עומדין רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית ולמ"ד [10]פניהם איש אל אחיו הא כתיב [2]ופניהם לבית לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ולמ"ד ופניהם לבית הא כתיב [3]ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי דתניא אונקלוס הגר אמר כרובים [4]מעשה צעצועים הן ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו: מתני' [11]מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: גמ' פותחת להיכא אמר ר' יוחנן [2]שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעל הבית למה ליה א"ר אלעזר משום

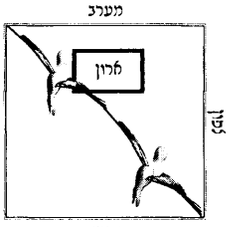

תורה אור השלם

1 וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו: מלכים א ו כד

2 כנפי הכרובים האלה פרשים אמות עשרים והם עמדים על רגליהם ופניהם לבית: דברי הימים ב ג יג

3 והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סבבים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרבים: שמות כה כ

4 ועשת בבית קדש הקדשים כרובים שנים מעשה צעצעים ויצפו אתם זהב: דברי הימים ב ג י

הגהות הב"ח

(א) גמ' משלחפי ידייהו כיפל הן: (ב) רשב"ם ד"ה כנף הכרוב וכו' אלא מהכא ילפינן שרוחב:

מוסף רש"י

מקום ארון וכרובים אינו מן המדה. אינו תופס למעט ממדת החלל של בית אלוס (יומא כא.) אינו תופס למעט מדת קרקע לכל צדדיו אלוס (מגילה ט.). יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח. כשניתן באמצע בית הכפורת, יהא כל החלל לא היה אלא כ' על כ' שנאמר (מלכים ז ו) ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב, נמצא שאין מקום הארון מעמעט אלוס (יומא כא. ובעיי חגיגה שם). **ביתא מעילאי רווח.** שמתיסם של חומות אנגים היו והחומה מלמעלה היא רחבה ויכולת ומתקלרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה (לעיל צח.).

רבינו גרשום

וקומת הכרוב הוי י' אמות: לפני הדביר מכפני' של אמה טרקסין. וזהו לפני לפנים וההיכל חוצה לו מן הדביר: מה למעלה. מן הגובה כן הכרובים ולמעלה לא משמש כלום כי אם שכינה כדכתיב והבדתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים וגו' ונועדתי לך שם: אף למטה. מראש הכרובים ועד קרקעיתו של דביר אין משמש כלום ואין תופשין כלום בבית: דאמר ר' לוי וכו'. דארון בנס היה עומד והכי נמי כרובים בנס הוו קיימי: יש לו י' אמה לכל רוח. והארון גופי' היכא הוה קאי והא לא מחזיק הדביר אלא כ' אמה אלא ש"מ בנס הוה קאי: עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. וכן לכרוב אחר ומשמע ליה עכשיו שהיו הכרובים כנף של זה בצד כנף של זה ובין כנפיהם לחודייהו ממלאין את הדביר מכותל הדביר ועד כותל אחר דהיינו כ' אמה והדביר

עין משפט נר מצוה

סו א ב מי' פ"ו מהל' שכנים הל' יג טוש"ע ח"מ סי' קסט סעיף ח:

רבינו גרשום (המשך)

היה מחזיק כ' אמה אורך ותו לא נמצא שבכנפיהן היו מלאין הדביר. ואיתנו הכרובים גופייהו היכא הוו קיימי אלא ש"מ בנס הוו עומדין: דלמא בולטין. גופן של כרובין כתרנגולין שבכנפיהן נוגעין מאחוריי גביהן אחת אל אחת ובגופן של כרובים היו בולטין כתרנגולין מלמטה ומהא ליכא למישמע מיני' דבנס היו עומדין: דלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי. כלומר פניהם איש אל אחיו אבל זה [שלא] בצד זה שכנפיו של א' היו למעלה מכנפי חבירו כדי שיהא מקום לגופין: דלמא באלכסונא הוו קיימי. שאחד מנמיך כנפיו שבצד כוחל זה למטה והשני מגביה כנפיו שבצד כוחל השני למעלה לצד התקרה שעכשיו יכולין לעמוד יפה בלא נס שבאלכסון הכותל יש בו יותר מברחבו: ודלמא ביתא מעילאי רווח. שהיה הבית במקום הכרובים מרויח יותר ממה שהוא מלמטה שמלמטה היה רחבו כ' אמה ומלמעלה [היה יותר] כשיעור שהיו הגופין עומדין ולא בנס: ודלמא מיכף הוו כייפי. כנפיהן סמוך לכותל הדביר שהיו כנפיהן כ' אמה וכסיום הכנפים היו כופפין הכנפים כשיעור העמדת הגוף דכשיעור כפיפת כנפים יכולין לעמוד הגופים אעפ"כ כנפיהן מחזיקות כ' ולא בנס היו עומדין: ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידיהן. כנפיהן שבאמצע היה כנף זה יוצא לפני כנף של זה והיו קצת הכנפים זה כנגד זה משוכין זה לפני כנף של זה כשיעור שהיו הגופין יכולין לעמוד ולא בנס היו עומדין אלא ליכא למישמע מינה אם היו עומדין בנס אם לאו: בזמן שעושין רצונו של מקום. היו פניו זה אל זה פניהם איש [אל אחיו]. כלומר כשהקב"ה מתאהב על ידן אוהבם כאח: המצדדי אצדודי. שהיו פונים זה לזה ולא כל כך כי אם כתלמיד הנפטר מרבו שחוזר לאחוריו ומסתכל ולא מסתכלו כל כך: מעשה צעצועים כמו צאצאים (ישעיה נב) כלומר שרומין פניהן לנערים שלהבי נקרא שמו כרוב כלומר כרביא כילד: **אים** מי שיש לו בור לפנים (כרו'. כגון שהיו שותפין או יורשין שחלקו ונטל אחד הבור והאחד הבית אין לו רשות לבעל הבור ליכנס לביתו בכל שעה שורצה אלא נכנס ורוצה בים בשעה (כרו'. אלא ממלא. כליו מן הבור ומשקה אותה מבחוץ: אלא בעל הבית למה ליה. פותחת לבורו של זה כלומר למה צריך ליה: אמר ר' אלעזר משום חשדא ומשום

משוש